

Reisverslag Libanon november 2006¹

An, Nancy, Marjet, Nele, Lut, Jean-Pierre, Bie

*Nancy en Marjet komen een dag vroeger aan dan de rest (vrijdag)
en bezoeken die dag Beirut*

Vrijdag 27 oktober

*In de voormiddag hebben we de chique buurt van Beirut bezocht :
een site van opgravingen vanuit de tijd van de Romeinen,
de kathedraal van de Maronieten, de mooi gerestaureerde
moskee(mochten we niet binnen), de Grieks orthodoxe kathedraal,
een heleboel kerken en moskeeën in de buurt van de 'place de l'étoile',
Wat opviel in die buurt was uiteraard de bewaking door militairen , maar ook de rijkdom in de
winkeltjes(sandalen met parels , kleren enz..) en geen volk om te kopen.
In de namiddag werden we rondgeleid door Annie Vos die ons een ander stukje van Beirut liet zien.
Annie werkt en leeft al meer dan 20 jaar in Beirut en spreekt vlot Arabisch. Ze heeft vroeger in een
christelijk kamp gewerkt, nu werkt ze in 'the Sin El Fil/nabaa' area' met wat wij zouden noemen
kansarme kinderen(6-15) en ouderen (+60).*

Het centrum 'AYADINA'

Dit centrum is erkend door de Libanese overheid en krijgt fondsen van vrouwenorganisaties en ngo's. In die buurt zijn ongeveer 24 NGO's werkzaam.

Ayadina stimuleert mensen om voor zichzelf op te komen via culturele activiteiten, maar ook via kookmomenten en samen eten.

De buurt is ietwat mistroostig, er zijn wel wat winkels en er is bedrijvigheid. Een winkel verkoopt handgemaakte kussen, tafelkleedjes enz., maar ze naaien er zelf 'made in India' in omdat ze 'made in Libanon' gewoon niet verkopen.

DUWA

We bezoeken in het Noorden van Beirut een wijk (Duwa) met christelijke Palestijnse gezinnen.

We bezoeken een paar gezinnen . Onder andere het gezin van Rania die sociologie studeert aan de universiteit van Beirut maar daar wel hard voor moet werken. Ze heeft een vriend die misschien wel priester wordt (hier kan het dus!).

Het andere gezin bestaat uit een koppel waarvan de man ziek is en 2 opgroeiende kinderen heeft. Zij hebben moeite om de eindjes aan mekaar te knopen. De vrouw vindt niet zo gemakkelijk werk en vindt haar situatie uitzichtloos.

Op de terugweg nemen we het openbaar vervoer : een aftands busje waar geregeld volk op en afstapt. Nadat Annie afstapt en wij verder meerijden wordt het een heel avontuur om terug in ons hotel te geraken : de chauffeur stopt niet waar hij beloofd had en taxi's zijn er blijkbaar om toeristen veel te veel geld te vragen.

Na een hele tocht te voet en 2 taxi's hebben we toch Jean-Pierre nog kunnen opvangen bij zijn aankomst.

¹ Dit verslag werd gemaakt door de mensen die deelnamen aan de reis, verschillende personen, verschillende 'ikken' die je in de tekst zal tegenkomen.

Zaterdag 28 oktober

We (Nele, Lut en Bie) ontmoeten elkaar midden in de nacht in Beirut in een busje aan het hotel waar Marjet, Nancy en Jean-Pierre hun intrek vonden. Jean-Pierre werd met lepe manoeuvres en slimme vrouwenlisten uit de slaapkamer van Nancy en Marjet gehaald. Rare vrouwen die Belgen...

De bus geeft ons ruimschoots de kans om ons languit terug te trekken ergens achteraan waar we een dutje kunnen doen. Wie wil kletsen zet zich vooraan.

Het duurt een voormiddag voor we de toestemming krijgen om in El Rasjedie, een Palestijns kamp in het Zuiden bij Tyre, binnen te gaan. We gaan van het bureau in Saida naar de checkpoint (Libanees leger controleert binnen- en buitengaan aan Palestijns kamp), van de checkpoint naar Tyre,

en zo een paar keer over en 't weer.

Op de middag rijden we het kamp binnen. Alles wijst erop dat we in een Palestijnse gemeenschap toekomen, vlaggen, affiches van Arafat, Sjeik Yassin,

Het centrum Al Somoud ligt vlak aan zee. Een gesloten wereld met opeengestapelde huisjes, smalle straatjes contrasteert met de rustige, weidse blik op zee.

Kleuters overal, keurig in uniformpjes, lachende gezichtjes,...

We vroegen een goedgevulde agenda, An laat zich dat geen twee keer zeggen.

De rest van de reis neemt ze ons met een grote gedrevenheid op sleeptouw.

Gesprek met Mariam – coördinator El Assomoud

Het centrum El Assomoud

Het centrum is gestart in '87 na de kampenoorlog en is geleidelijk verder uitgebouwd.

Het biedt aan :

- sociale diensten; huisbezoeken, sociaal werk in gezinnen die het moeilijk hebben
- kleuteropvang
- computerproject
- medische hulpverlening : tandarts, dokter, verpleegster
- opvoedkundige projecten : muziekgroep, dansgroep, tekenen,
- remediëring voor kinderen die in school niet meekunnen
- uitstappen, ontspanningsactiviteiten,

In alle activiteiten wordt gepoogd om aan de kinderen de Palestijnse cultuur en bewustzijn bij te brengen.

Mariam schetst het probleem van het onderwijs in de Palestijnse kampen.

'De generatie die nu opgroeit verliest zijn thuisland en zijn opvoeding' vertelt ze. Het onderwijs is er vooral voor de beste leerlingen.²

Vele kinderen moeten thuis helpen om de kost te verdienen.

De leerkrachten staan voor klassen van 50 leerlingen, ze hebben onvoldoende middelen en zijn verplicht om leerplannen te volgen die niet afgestemd zijn op de Palestijnse geschiedenis en identiteit. Ze raken gedemotiveerd en functioneren op de lange duur als computers. Er zijn spijtig genoeg nog steeds leerkrachten die kinderen slaan uit onmacht. Onderwijs is er voor de beste leerlingen, kinderen zijn niet verplicht om naar school te gaan; (Later praten we ook met leerkrachten van de UNWRA.)

²

Lager en secundair onderwijs wordt georganiseerd door de UNWRA – United Nations

Workshop met Lagere school kinderen

Als voorbereiding op deze workshop hadden de kinderen van het 5° en 6° leerjaar in Petegem enkele vragen opgesteld. Voor ons vertrek was ik kort gaan vertellen over Palestina en de Palestijnse vluchtelingen. Zo hadden ze al een klein beetje een idee waarover het ging.

Er waren heel wat leuke 'kindervragen', wat eten jullie graag bijvoorbeeld, maar er waren ook heel wat vragen waaruit we allemaal geleerd hebben.

Een paar thema's

- Het valt mij op hoe 'de kindjes van Afrika' en de frequente beelden hiervan bij onze kinderen voor een heel stereotiep beeld van 'arm' zorgt. Op hun vraag wat de kinderen in hun vrije tijd deden was het antwoord; voetbal, computerspelletjes en Play Station. PLAY STATION hebben ze daar PLAY STATION? COMPUTERS kunnen ze daar met computers werken.....
- Op de vraag "wat is jullie mening over de ruzie tussen volkeren omwille van hun geloof" kwam er geen antwoord. Een rare vraag eigenlijk. Te westers misschien?
- Er was ook humor, op de vraag of ze ooit op reis gaan en naar waar was de repleik; "naar waar? Naar een ander kamp misschien?"

Ik vond dit een hele leuke onderneming. Het heeft mij ook overtuigd van het feit dat kinderen al zeer jong kunnen meedenken en leren over recht en onrecht.

Gesprek met de UNWRA leerkrachten

We ontmoeten vooral leerkrachten Engels uit een secundaire UNWRA school.

Zij ondervinden bij de leerlingen weinig motivatie. Grote klassen werken negatief op leerkrachten en leerlingen. De inhoud die aangeboden worden komen uit handboeken die de Libanese regering kiest voor zijn scholen. De UNWRA volgt dit programma.

Leerkrachten staan soms voor de moeilijke keuze : iemand doorlaten of iemand een straatleven laten leiden ?

Het schoolsysteem laat geen ruimte voor ontspanningsactiviteiten, muziek, sport, tekenen,..krijgen ze niet.

Leerkrachten geven vaak vakken waarvoor ze niet gestudeerd hebben.

Ze worden nergens ondersteund, krijgen geen financiële speelruimte.

De UNWRA geeft aan 5 leerlingen per jaar een beurs voor verdere studies na het secundair onderwijs. Deze leerlingen krijgen een beurs voor 4 jaar die enkel het inschrijvingsgeld dekt.

Leerkrachten op deze scholen zullen niet snel spreken over de moeilijkheden die ze kennen. Eigenlijk mogen ze ook niet. Ze lopen kans om ontslaan te worden.

Mahmoud geeft ons nog een avondrondeleiding in het kamp; we kopen enkele broodjes 'manaisch', plat brood gevuld met zatar of kaas. Een echte ontdekking.

Mariam verjaart vandaag. We vieren feest met een aantal vaste medewerkers van het centrum en enkele kinderen. Er wordt gezongen en gedanst.

We hadden nog geen tijd gehad de moeheid te voelen die in ons lijf zit maar als de eerste dag om is slaat deze toe. We installeren ons op het podium (alsof kakkerlakken niet op het podium kunnen...) en slapen voor een immens doek waarop dromen en verlangens rond terugkeer geschilderd zijn. Elektriciteit is er niet meer. Sommigen leggen zich daar bij (letterlijk) neer, anderen gaan op zoek naar kaarsen, we zijn nu eenmaal niet allemaal uitgerust zoals Jean-Pierre, die zich de rest van de reis met de gladheid en de uitrusting van een mijnwerker voortbeweegt in de donkerte. Marjet en Bie willen zich voorbereiden op het gesprek met Sjeik Kaouk morgen en lezen dapper nog enkele Engelse teksten. Terwijl slapen Nele en Lut, Nancy blijft maar sukkelen met de koordjes van een lakenzak die Mimi haar bereidwillig meegaf.

Zondag 29 oktober

Deze voormiddag spreken we met Sjeik Kaouk, de verantwoordelijke van Hezbollah voor Zuid-Libanon. Vooraleer we vertrekken ondergaan we een fundamentele verandering in outlook. Mariam geeft ons een stapel sjaals waartussen we kunnen kiezen, eentje dat best past bij onze kledij natuurlijk. Een hoofddoek knopen blijkt niet zo evident als het lijkt, en de manier waarop je knoopt weerspiegelt de religie of de groep. Als een groep uitgelaten schoolmeisjes laten we ons met hoofddoek fotograferen en lonken naar elke spiegel die we tegenkomen.

Gesprek met Sjeik Nabil Kaouk

Sjeik Nabil Kaouk ontvangt ons op een appartement in de buurt van zijn vorige verblijfplaats waar nu een diepe put overblijft van het gebouw dat deskundig tussen de andere is weggebombardeerd. Hij spreekt enkel Arabisch zodat onze vragen via Mariam gaan die vertaalt. Eerst schetst hij de situatie van de voorbije maanden :

"Amerika was tegen het staakt het vuren omdat ze dachten dat Hezbollah het niet ging volhouden. De realiteit is anders, andere landen zelfs het Vaticaan en andere Arabische landen wijzigden hun houding , omdat ze zich schuldig voelden over wat ze vroeger allemaal gezegd hadden.

Het verzet tijdens de oorlog , ook van het volk in Libanon was groot.

Israël vernietigde gebieden met flatgebouwen waar veel mensen woonden.

In Qanaa bleven kinderen achter in een flatgebouw omdat men dacht dat ze veilig waren daar, tot 3 dagen zaten ze zonder eten. Soms was er gebrek aan zuurstof na bombardementen. Moeders hoorden hun kinderen om hulp roepen.

Tientallen kinderen zijn omgekomen omdat hun ouders dachten dat ze hen naar een veilige plek hadden gebracht, niets was minder waar.

Na deze massamoorden was er meer begrip en steun voor de weerstand.

Het volk heeft zich waardig gedragen

De VN deed wat Amerika wilde en Bush zijn beleid is er één van falen in het Midden Oosten. Hij wou zijn gezicht niet verliezen naar de verkiezingen in Amerika toe. Landen die Hezbollah steunen zijn tegen USA! De hulp vanuit de NGO's stijgt. Hij zegt dat Hezbollah terug op de kaart staat en ziet dit ook als een overwinning, ondanks het menselijk leed.

Waar Hezbollah gelijk staat met terrorisme volgens de westerse pers, richten zij zich enkel op militairen en ze beschermen enkel hun land, volk en kinderen.

Reeds van bij de tweede dag na het staakt het vuren begon men met de heropbouw. De slachtoffers van Catharina in VS wachten nu nog op compensatie !

Teruggekomen in El Rasjedie wachten tientallen kinderen op ons om een dans- en muziekvoorstelling te geven. We voelen ons vereerd.

Met plezier en verbazing kijken en genieten we van de mooie sfeervolle presentatie. De kinderen genieten, nu is er even geen conflict meer, geen vluchtelingen, geen oorlog, alleen maar dansen en plezier. Ook wij moeten er aan geloven, enkel de cameraman gaat vrijuit. Hoe soepel Arabische meisjes dansen en bewegen maken wij duidelijk, het verschil is manifest aanwezig.

Gesprek met de begeleiders/muzikanten (Shadi, Nabil, Mohain, Yasser).

De muzikanten hier werken vrijwillig. Zij combineren dit werk met een job als chauffeur of ze studeren nog.

In dans en muziek verwerkt men de Palestijnse cultuur en versterkt men de Palestijnse waarden en identiteit.

Muziek en dans heeft voor de kinderen hier een therapeutische waarde. Dat hebben we mogen meemaken. Het is een taal op zich.

Kinderen zitten er soms heel angstig en stil bij, praten niet en sluiten zich op in zichzelf.

Kinderen bloeien open tijdens dans en muziek.

Elke vrijdag en zondag wordt er geoefend in het centrum.

Men hanteert geen academische manier van aanleren, er wordt vooral geluisterd, via ritme en gehoor geoefend.

Men geeft optredens is gans Libanon. In de andere kampen, in Libanon zelf. Een enkele keer in het buitenland.

Kinderen zijn een soort van ambassadeurs om de Palestijnse boodschap van de vluchtelingen uit te dragen.

Bezoeken aan gezinnen in het

De vader van Malak en Wafaa bleef tijdens de oorlog verder uit werken bij een Libanese boer. Toen hij op een avond niet terugkeerde kon niemand het kamp verlaten om hem te gaan zoeken omwille van het voortdurend gevaar. Enkele dagen later werd hij samen met zijn baas teruggevonden, compleet aan flarden gerukt door een clusterbom. Er hangt een grote foto van papa aan de muur. De twee meisjes en hun mama kunnen de tranen niet bedwingen. De afschuw voor wat Israël aanrichtte is hier voelbaar aanwezig maar ook de enorme onmacht.

De oudere broer Ahmed zoekt nu werk om voor het gezin te zorgen, maar dat is verre van eenvoudig in een kamp waar 70% werkloosheid heerst en in een land waar Palestijnen op alle vlakken gediscrimineerd worden. Daarbij is er de panische angst van zijn mama om ook nog eens haar zoon te verliezen als hij op het land zou gaan werken.

We komen in het gezin van de tienjarige Mohammed Alhaj Mousa. Op 1 augustus was hij met zijn papa onderweg op de bromfiets. Bij de ingang van het kamp reden ze op een clusterbom. Papa raakte zwaar gewond en verbrand. Mohammed verloor beide benen en had brandwonden over het hele lichaam (foto). Nu nog lijdt hij onder posttraumatische stress met slapeloosheid en nachtmerries. Naast de menselijke tragedie betekent dit drama ook een enorme financiële dobber voor het gezin. Protheses kosten hopen geld en moeten naargelang Mohammed groeit aangepast en vernieuwd worden. Palestijnse vluchtelingen genieten van geen enkele vorm van medische of sociale voorzieningen.

Rondom het kamp bevinden zich de bananenplantages. Op onze vraag aan arbeiders of ze niet bang zijn om op land te werken antwoorden ze fatalistisch: "de bananen moeten nu éénmaal worden geplukt, we hebben geen keuze, dat risico nemen we er gewoon bij". We kunnen op onze tochten doorheen het zuiden zelf vaststellen hoe dicht die bananenboompjes op elkaar gepakt staan, wat de bommen heel moeilijk zichtbaar maakt. Meer nog, het regenseizoen begint en de clusterbommen raken bedolven onder een laag modder, wat ze helemaal onzichtbaar maakt. Het is dus supergevaarlijk werken op de velden!

's avonds gaan we op zoek naar een internet verbinding. Op het centrum is geen elektriciteit, dus geen verbinding. We wandelen door het kamp op zoek naar een internetcafé. In een rokerig plaatsje leggen we contact met het thuisfront. Ik verlies mijn ganse verslag bij het doorsturen. Thuis zou een stevige scheldtirade volgen, deze context werkt zo relativerend dat ik zelf de neiging niet voel opkomen en rustig beslis het morgen opnieuw te proberen...Het wordt in de wirwar van steegjes en straatjes een uitdaging de weg naar het centrum terug te vinden.

Maandag 30 oktober

Bezoek 'Rehabilitation disabled'

Dit centrum werd opgestart in 1998. De directeur die ons te woord staat heeft zelf de organisatie opgericht. Hij komt mij over als een gedreven, betrokken man die doordrongen is van de inclusiegedachte. Hij maakt dit ook waar; van de 20 stafleden zijn er 14 met een handicap. Zelf is hij blind.

Dit centrum verzorgt zowel programma's voor mensen met een mentale handicap als mensen met een fysieke handicap. Enkele voorbeelden.

- Kinderen braille aanleren om zo te kunnen deelnemen aan de lessen in de UNWRA scholen
- Naaiatelier: aanleren van eenvoudige naai en herstelwerkjes.
- Atelier waar gewerkt wordt aan herstellingen van materiaal en rolstoelen
- Leningen aan cliënten die een eigen schilder- of werkatelier willen openen.
- Opvang van kinderen met het Downsyndroom
- ...

In totaal gaat het over ongeveer 970 cliënten. Kinderen van 5 tot 14 jaar komen naar het centrum, jongeren en volwassenen kunnen deelnemen aan workshops. De stafleden gaan indien mogelijk op huisbezoek.

Eén van de prioriteiten van de directeur is de vraag hoe ze gehandicapte kinderen maximaal kunnen laten deelnemen aan het gemeenschapsleven. Volgens hem houden nog heel wat moeders hun kinderen binnen en sluiten ze de deur.

Deze man maakte een geweldige indruk op mij. Met beperkte middelen slagen ze erin fantastisch werk te verrichten. Hij is ook doordrongen van de noodzaak van kennis om goed te werken met deze verschillende doelgroepen.

Bezoek Nabatiye ziekenhuis

Nabatiyé ligt verder zuidoost en landinwaarts. Daar worden we ontvangen in het ziekenhuis van Secours Populaire Libanais. Het ziekenhuis stond 24 uur op 24 uur onder hoogspanning tijdens de oorlog. Op de spoed van dit ziekenhuis kwamen heel wat slachtoffers binnen. We hebben er een gesprek met directeur Ali Haj Ali, een heel imposant man, over het probleem van de clusterbommen.

Een clusterbom – ook wel submunitie genoemd – wordt door een vliegtuig, granaat of raket afgeworpen. De clusterbom bevat ongeveer tweehonderd kleine bommen die worden gelanceerd. Ze exploderen bij contact met de grond, of blijven daar zonder te ontploffen liggen. Sommige liggen zelfs onder de grond. Clusterbommen brengen schade toe binnen een omtrek van 1 km². Het zijn militair 'nuttige' wapens omdat ze grote hoeveelheden

vervoeren en een grote oppervlakte kunnen bestrijken en gericht zijn op individuele doelen.. Ze zijn veel minder duur dan hoogtechnologische wapens . De reden van hun gebruik is vooral economisch.

Clusterbommen veroorzaken veel leed, doordat ze ongericht en in grote aantallen worden afgevuurd en lang niet altijd exploderen. Tijdens en ook lang nadat conflicten zijn beëindigd, vormen ze een enorme bedreiging voor de bevolking. Onder de doden en gewonden door ongelukken met deze explosieven zijn veel kinderen te betreuren, die de kleine en kleurrijke clusterbommen vaak aanzien voor speelgoed. Me³ verpakt ze als parfumflesjes, speelgoed, doosjes met de foto van Nasrallah op,...

In de 2de WO is er clustermunitie gebruikt in de Europa.
Nu produceren wij de clustermunitie voor andere landen.

In Libanon is 90% van de clustermunitie afgevuurd de laatste 72 uur van het conflict toen er een staakt het vuren in zicht was. Meer dan 1 miljoen bommen werden in het Zuiden gedropt.

Zo kwam een jongen in de klas met een clusterbom om wraak te nemen op 5 kameraadjes die hem hadden gepest. Hij zei " zo doen de groten het toch ook, zelfs de grootmachten in de wereld. Voor hen is het niet gevaarlijk en fout, waarom voor mij dan wel ?"

De clusterbommen lagen zelfs tot op het dak van het ziekenhuis. Het zal nog zeker 50 jaar duren eer alles weg is (zoals ook bij ons geschut vanuit de oorlog gevonden wordt na 50 jaar) en zo lang zullen deze tuigen het leven kosten aan vele kinderen, arbeiders en noem maar op...

Dinsdag 31 oktober

We vertrekken naar Ein El Helweh. Een groot Palestijns vluchtelingenkamp aan de rand bij Saida. Het is het grootste kamp in Libanon met meer dan 70.000 inwoners op 2 km². Hoewel er in de Palestijnse kampen geen gebouwen zijn van Hezbollah (een Libanese en geen Palestijnse partij) werd het kamp door drie bommen getroffen. Hier worden we verwelkomd door Dr. Amer van Human Call, een klein hospitaaltje in het midden van het kamp. Heel veel volk, straten met drukte, mensen en verkeer dat zich toeterend een weg tracht te banen. Dit kamp is ook heel verschillend van El Rasjedie. Ondertussen regent het pijpenstelen, de smalle straatjes staan in een mum van tijd blank. We zijn niet echt voorzien op regen en worden drijfnat. Niemand klaagt, iedereen stelt zich voor hoe het moet zijn om hier te leven dag in dag uit, lekkende daken, geen schoeisel,...

Bezoek aan Social developmental centre

3

Ze zijn in veel landen 'populair'; ruim zeventig landen hebben clusterbommen in voorraad. VS en Rusland hebben de grootste voorraad. België was het eerste land dat de voorraad, handel of doorvoer van clustermunitie verbiedt. Australië heeft sinds april 2003 een moratorium ingesteld. Maar zelfs als er een VN-Verdrag komt voor het uitbannen zal het nog lang duren voordat het effect sorteert. Landmijnen zijn inmiddels ook verboden onder een VN-Verdrag, maar ze worden nog altijd gebruikt. Pas nadat een groot aantal landen het verdrag ratificeert neemt de druk op landen die dat nog niet hebben gedaan beduidend toe.

Hier vangt men de kinderen/jongeren op die vroegtijdig de school verlaten of kinderen/jongeren die moeite hebben om in school te volgen.

De UNWRA scholen geven geen psychologische opvang, de leerkrachten willen geen kinderen met moeilijk gedrag op school, de klassen zijn al overbevolkt en de extra stress kunnen ze niet aan.

De kinderen/jongeren tussen 6-14 jaar worden in het centrum verdeeld in kleine groepen: 6-10 jaar/10-12 jaar/ 12-14 jaar.

Men biedt aan :

- activiteiten als kunst, drama, tekenen,
- uitstappen
- sport
- muziek, zingen, culturele activiteiten
- bibliotheek
- remediëren
- computerklassen

De leerkrachten roeien met de riemen die ze hebben. Ze voelen zich moeder, leerkracht, sociaal werker, ouderbegeleider,.... Alle functies verenigd in één persoon die vaak opgeleid is als jurist of apotheker⁴,... Toch zijn zij zoekend en doen heel veel inspanning om aan kwaliteit te werken.

Er worden zeer regelmatig huisbezoeken gedaan en overlegd op welke manier men de kinderen kan helpen.

Residentiële opvang bestaat hier niet, een kind gaat altijd naar 'huis', naar de familie. Ook de gedwongen hulpverlening is iets wat men hier niet kent. Deze uitgangspunten beïnvloeden de hulpverlening in deze maatschappij op een zeer aparte manier.

Rondleiding in Human Call

Dr. Amer is dokter en verantwoordelijke van het Human call ziekenhuis in Ein El Helweh. Human Call is een NGO gelegen in het hartje van het kamp. Het is het enigste hospitaaltje in het kamp.

Zij voorzien medische diensten – 24 h op 24 h en bedienen alle leeftijden en alle sociale groepen uit het kamp.

Verder leggen zij nadruk op bewustmaking van groepen naar een gezonde levensstijl. Programma's rond vaccinatie, voorlichting zwangerschappen, enz worden voorzien. Voor mensen die gezondheidszorg niet kunnen betalen voorzien zij een fonds.

Hun engagement ligt in die zin breder dan enkel medische zorg toedienen, ze werken daarnaast ook hard aan bewustmaking via programma's en campagnes.

Dr. Amer holt met ons het ziekenhuis door van boven naar beneden en omgekeerd. Tot we ons afvragen waar de lift is, uiteindelijk is de operatiezaal helemaal boven.

De evidentie van een lift is vlug weg, geen lift, de patiënten worden naar de operatiezaal gedragen in een laken of een doek. Dr. Amer laat ons fier de laatste realisaties zien : een linoleum voor de operatiezaal , tot voor kort sproeide men water op het zand op de vloer

⁴

Aan Palestijnen wordt verboden om een 75 tal beroepen uit te oefenen.

zodat het stof niet opwaarde terwijl men opereerde. Een nieuwe couveuse die pas aangekocht is.

In de late namiddag, net voor valavond bekijken we het puin achter het ziekenhuis. Dit gebouw werd een half uur voor het staakt het vuren platgebombardeerd. Het puin vloog tot op en rond het ziekenhuis. Een persoon kwam om het leven. Er was veel schade aan het ziekenhuis: ruiten en auto's gesneuveld én de enige armoedige ambulance die men nog rijk was, is nu totaal in prak door de steeninslag. Bij de aanval heeft de belangrijkste elektriciteitsgenerator het begeven. Gelukkig is er onmiddellijk een nieuwe aangekocht, een kleine generator uitsluitend voor operatiezaal en de intensive care afdeling waar een elektriciteitspanne uiteraard mensenlevens zou kosten. Door een schenking werd de aanschaf van een tweede generator mogelijk voor de rest van het ziekenhuis en de oude werd toch nog een ietsje opgelapt als reserve in geval van nood, je weet maar nooit in dit land...

Bij valavond maken we een wandeling door de souks met al zijn kleuren en geuren. De moskee roept op tot gebed. We wandelen terug naar het ziekenhuis en slapen deze nacht bij een verpleegster uit Human Call. Zij woont buiten het kamp en heeft de ruimte om ons allen te slapen te leggen. Dit appartement zal echter nooit het hare zijn. Volgens de Libanese wet zijn Palestijnen vreemdelingen en kunnen geen eigendom verwerven. Dit huis zal niet naar hun zoon gaan maar naar de Libanese staat. Na een verkwikkende douche krijgen we een rondleiding in Saïda. De stad is zo verschillend met het kamp waar men met duizenden opeengepakt zit. Dr. Amer is een niet te stuiten spreker. Hij houdt vol tot op het terras bij zijn collega tot we tenslotte allemaal gaan slapen. De ene op het terras, de andere in een kamer, en nog anderen in de living.

Ein El Helweh kamp tijdens de oorlog...Dr. Amer vertelt...

De Palestijnen steunden het verzet. Hun moraal was heel hoog, en ze hopen nu nog dat de strijd tegen Israël en de VS voortgaat, nu ze gevoeld hebben dat verzet hoop kan brengen. De grootste nood in het kamp was het dagelijks overleven, in een abominabele sociaal-economische toestand. De situatie was erg slecht op vlak van geneesmiddelen, brandstof, elektriciteit, telefoon, watervoorziening.

De Palestijnen in het kamp gingen om met de Libanese families als waren ze hun eigen familie. Een aantal Libanese vluchtelingen waren te gast bij Palestijnen thuis, anderen in scholen van UNRWA (VN-agentschap, nvdr) of in ngo-gebouwen. De meeste Palestijnen in het kamp boden op eigen houtje hun diensten aan, of anders via ngo's of politieke partijen. Ze gaven matrassen, voedsel, melk voor de kinderen, dekens, kleren, medicamenten en andere zaken.

Onze Human Call Association werkte samen met andere ngo's, aan twee projecten voor sociale en medische hulp. We boden kosteloos gezondheidszorg en geneesmiddelen voor de vluchtelingen in het kamp, via ons gezondheidscentrum, en met een mobiel kliniekje bezochten we vier scholen in het gebied rondom Saïda, dus buiten het kamp van Ein El-Hilweh, voor consultaties en eerste hulp. Met een 40-tal vrijwilligers deden we ook aan sociaal werk."

Woensdag 1 november

Bezoek aan Disabled revival association

In februari 1992 werd dit centrum opgericht door een groepje mobiele mensen en mensen met een beperking.

Hun belangrijkste doel is om mensen met een beperking op een waardige manier te laten leven. Ze staan open voor alle leeftijden.

- Men geeft op regelmatige basis een krantje uit dat allerlei thema's behandelt. Advies, bewustmaking, informatie over allerlei zaken die deze groepen aanbelangen verschijnt hierin.
- Men zorgt voor apparatuur, aangepast materiaal,...
- Logopedie voor kinderen tot 14 jaar met een auditieve beperking. Een logopediste komt tweemaal per week langs.
- Men organiseert ontspanningsactiviteiten die open staan voor alle kinderen, zodat ze leren om met elkaar om te gaan.
- Men geeft opleiding aan mensen die in kleuteropvang werken om te leren omgaan met deze doelgroep.
- Huisbezoeken om de ouders te begeleiden, ook mensen stimuleren om met de kinderen naar buiten te komen
- Men voorziet enkel ambulante hulpverlening.
- Men tracht zoveel mogelijk samen te werken met andere gelijkaardige NGO's.

Het bezoek aan dit centrum was een confrontatie voor ons allemaal. Er waren welgeteld drie ruimtes in dit centrum. Een klein zaaltje (5mx4m) , een bureautje voor de administratie en een piepklein lokaal voor logo of een individuele therapie.

Toen wij op bezoek waren brandde een kaarsje op een tafeltje bij de logopediste en een jongetje. Met het kaarslicht probeerde ze hem een aantal zaken bij te brengen. Een beeld dat we niet licht gaan vergeten. Een kleine generator zou zo welkom zijn hier, zeker als de elektriciteit om de haverklap uitvalt.

Het zal je maar overkomen, rolstoelpatiënt zijnde, leven in een kamp met straten vol stof en gaten, modder en oneffenheden. Geen vervoer of speciale busjes om ergens te raken, geen manier om met je rolstoel door de straat te gaan. Geen faciliteiten in de piepkleine huisjes waar nu al verschillende families vaak tezamen wonen. Geen specialisten die je kan betalen om je verder te helpen.

Bezoek aan Hassan Kanafani

Het centrum Hassan Kanafani is als een oase in het Ein El Helweh kamp.

Ghassan Kanafani was een Palestijns dichter, schrijver, journalist. In 1972 werd hij op 36 jarige leeftijd door een Israëliische aanslag vermoord. Zijn politieke boodschap in zijn schrijven klonk te sterk door.

"Kinderen zijn onze toekomst" zei hij vaak. Na zijn dood heeft zijn Deense vrouw een NGO opgericht 'The Ghassan Kanafani Cultural Foundation'.

Deze NGO creëerde een aantal opvangcentra voor kinderen, alsook centra voor kinderen met een fysische en mentale beperking. Momenteel hebben zij in zes kampen in Libanon centra. Het centrum is prachtig, zowel wat betreft de architectuur van het gebouw als de kwaliteit die zij nastreven in het werken met kinderen.

In het gebouw is de opvang voor kleuters voorzien en de opvang voor kinderen met een fysieke en mentale beperking. De laatste kunnen hier blijven tot hun 18 jaar. Daarna keren ze voorgoed naar huis terug. Kinderen die eraan toe zijn worden in de leefgroep van de kleuters geïntegreerd.

Er worden ook aparte therapieën voorzien, zo zagen we vb. hoe een blinde leerkracht een blind jongetje leerde fietsen op een driewieler.

De leerkrachten hebben veel contact met de ouders. Nu nog zijn er veel mensen die hun kind met een beperking binnen houden uit schaamte, uit vrees voor reacties.

De kinderen lopen rond met keurige schortjes. Aan de muren hangen prachtige werken, het centrum werkt op een zeer kunstzinnige manier met de kinderen en jongeren. Mooie en verfrissende technieken, we kunnen er wat van leren.

Ik blader in een boek : "Like roses in the wind" – zelfportretten en gedachten van kinderen in de kampen. Gemaakt door de vierde generatie kinderen in de kampen.

Ik citeer :

"I like to go on trips with my friends and play tag and race with them. I like fun and laughing. I feel I'm flying like a bird... I like animals too, most of all the sheep because it tastes good... When I grow up, I want to be a doctor and treat women and men who are always sick. I'll treat them, they will get well and won't die. If they die there'll be no one left at home... It bothers me to see the war in Palestine and in the South... War makes me very sad because the Israëlis shoot young men and little children... The Israëlis don't like us. If only the war would stop and we'd live in peace and go back to our country Palestine.

Yousef Al-Habet – 5 years

De aanpak in het centrum is gebaseerd op de holistische benadering. Dagelijkse activiteiten zoals, spel, kunst, muziek en dans, verhalen, drama, poppenkast stimuleren de sensorische, motorische, emotionele, intellectuele, sociale en creatieve ontwikkeling van kinderen. Uit de gesprekken met het personeel horen we dat zij heel veel aandacht besteden aan opleiding en vervolmaking van hun personeel, vaak aan de universiteit in Beirut.

We vertrekken in de namiddag naar Beirut om op valavond aan te komen in Mar Elias kamp. Deze keer neemt Marjet ons op sleeptouw door Beirut. We eindigen op een terrasje waar we onze laatste maaltijd samen nuttigen. Terug in Mar Elias doen we talloze pogingen om een groepsfoto te maken, het resultaat kan je gaan zoeken in de foto's... Nancy en Marjet vertrekken 's avonds nog, Jean-Pierre op de vroege morgen. Lut, An, Nele en Bie gaan nog door voor twee dagen.

Donderdag 2 november

Vandaag zijn we een 'andere, kleinere groep', uitgedund en wat verweesd achtergelaten. Veel tijd om daar bij stil te staan is er niet.

We maken kennis met Abuali en Thaera. Thaera is lerares Engels op de UNWRA school. Zij geven 'uit het vuistje' een beeld van de actuele politieke toestand in Libanon met daaraan gekoppeld de plaats van de Palestijnen in Libanon. Hun uitleg werkt zeer verhelderend. We stellen voor de rest van de twee dagen een programma samen en beslissen om morgen naar de grens te trekken in het Zuiden. Vandaag blijven we nog in Beirut en zullen Borj El Barasjneh, Shatila en de getroffen wijken in Zuid-Beirut bezoeken.

Zuid-beirut

Abuali neemt ons mee naar Borj El Barasjneh, een kamp in het Zuiden van Beirut, vlakbij de getroffen wijken.

Abuali is geboren in Gaza. Is gaan studeren in Joegoslavië en naar Libanon gekomen om de kampen te verdedigen na de slachting in Shatila.

Hij brengt ons naar de hel van Beirut. De wijk ligt dicht bij het vliegveld van Beiroet dat één van de eerste doelwitten was van de Israëliische bombardementen. Hier bevond zich enkele maanden geleden een drukke sjiiitische volksbuurt. Nu is het een totaal verwoeste oorlogszone met hoge appartementsblokken waarvan alleen het geraamte overeind staat.

Reusachtige kraters bevinden zich overal om en rond de vernietigde woonplaats van Hezbollah-leider Hassan Nasrallah. Flats van 25 verdiepingen en meer zijn in puinhopen veranderd of hangen er schots en scheef bij. Nergens is nog een bewoonbare plek te bespeuren. Wat opvalt is de drukke activiteit van opruimers, dikwijls met de schop, soms met kleine bulldozers. Mensen spreken ons aan: "Zien jullie maar eens goed rond, dit is de westerse democratie". Op het puin bevinden zich her en der fiere, rode banieren met een simpele leuze: "made in America" en "America, this is your democracy".

Zo wandelen we lang, veel te lang tussen het puin.

Een grote Hezbollah tent staat in het midden met cartoons over de oorlog en de VS. We ontmoeten Khodor Nor Edden, een andere verantwoordelijke van Hezbollah. Zijn pleidooi is hard voor het Westen, onbegrip en onmacht ook over een beeld dat eenzijdig geschapen wordt en waarbij een ander verhaal geen kans krijgt :

"Israël heeft dagelijks het luchtruim geschonden, wat heeft UNIFIL gedaan daarmee? Wat doen ze trouwens in het Zuiden? Er is de Golan, er zijn de Sheeba farms.

Het Westen steunt Israël altijd. Besef dat je bezetters steunt niet diegenen die recht hebben op rechtvaardigheid.

Er zijn zoveel Libanese gevangenen, wie spreekt daar over? Men dwingt ons tot verzet. Niemand van ons houdt van wapens en moorden.

Ikzelf was een architect en werd lid van een verzetsbeweging. Ik heb geen gewoon leven en zou veel liever bij mijn familie zijn, ik leef niet natuurlijk en zou het liever anders zien. Maar we zijn verplicht in het verzet te gaan, er is de bezetting en er zijn bezetters.

Wij als Moslims haten onze broeders niet, wij aanvaarden andere godsdiensten, anderen tolereren ons niet.

We willen vrede en goede relaties in de wereld.

De Europese regeringen gaan niet in het verzet. We hebben nochtans heel wat te delen, Europa zal de prijs betalen van de Amerikaanse buitenlandse politiek.

Amerika creëerde het probleem van Bosnië, Amerika kwam en loste het op, Europa kon het niet oplossen.

Europa is momenteel geen partner, het zijn 'volgers'.

Ikzelf was in Zweden, een land met heel veel vrijheden. Toch kreeg ik geen spreekrecht in de media, geen enkel interview in een krant.

Mensen mogen blijkbaar geen directe info krijgen, ze krijgen echter niet de realiteit. Is het vrede als Israël Egypte en Jordanië overheerst?

Breng een ander beeld van ons naar buiten. Je zal zien dat de steun aan Israël jullie niets zal opbrengen. Christenen zijn partners voor ons...."

We wandelen verder, een arbeider druk in de weer tussen het puin vraagt ons of hij eruit ziet als een terrorist ? Wat hebben wij de wereld misdaan ?

's Avonds krijgen we een rondleiding in Beirut. Abuali kent ook deze wereld. De twee rotsen voor de kust. Hariri die begraven ligt onder een bloemendekbed dat elke dag 1000 dollar aan bloemen kost.' Daar kunnen 100 families van leven' zegt Abuali. De dijk waar mensen op flaneren en sjieke wagens geparkeerd staan. Het contrast is weeral groot. Een Palestijn verdient hier in Beirut 400 dollar, een Libanees 1100 dollar voor hetzelfde werk. We drinken iets in Manara Palace café, vlakbij de zee, de waterpijpen dampen, er is muziek, er wordt gedanst. Het is onze laatste avond samen, morgenavond zijn we op de luchthaven.

Vrijdag 3 november

Shatila kamp

Shatila kamp geeft een zeer deprimerende indruk. Het kamp draagt dan ook al een gruwelijke geschiedenis met zich mee. De oorlog heeft alle trauma's van 1982 terug opengereten. Toen werd Beiroet belegerd door de Israëlische invasietroepen en liet bevelhebber Sharon toe dat een slachtpartij werd aangericht in Sabra en Shatila. Deze kostte aan 1500 Palestijnen, mannen, vrouwen en kinderen, het leven. De gruwelbeelden van toen spelen vele Palestijnen nog bijna dagelijks parten zodat de huidige oorlog het beleg van Beirut helemaal terug naar boven bracht met alle angst vandien...

Het Palestinian Youth Centre ligt er leeg en verlaten bij. Het heeft nochtans een enorme troef : een grote open ruimte waar kinderen kunnen spelen en sporten. Nergens in het kamp vind je deze vrije oppervlakte terug. Hoe jammer dat de werking hier niet kon opgestart worden in september. De man die voor sponsoring zorgde overleed plotseling en samen met hem stopte de werking en financiering van het centrum. Voor de kinderen en jongeren van Shatila een enorme domper, gemiste kansen. De mensen die ons rondleiden in het centrum zijn nog steeds onder de indruk. Ik citeer :

"...He passed to us with no warning
it was by chance
he came to Shatila
entered our centre...
Together we carried our people's burden
Our people's suffering..."

Nele, Lut en ik voelen ons onmiddellijk aangesproken om aan deze situatie iets concreet te doen. We zullen een poging ondernemen om deze werking weer op gang te trekken⁵. De wandeling door het kamp kenmerkt zich door vele afhangerende elektriciteitsdraden en kapot gesprongen waterleiding. Al jaren vraagt de bevolking aan de UNWRA om voor degelijke infrastructuur te zorgen, zonder gehoor. De mensen in de kampen hebben veel kritiek op de UNWRA.

Overall kinderen, in de kleine smalle steegjes, op de drempel van een deur, aan de trap, op weg met broers, zussen, vrienden,... 'welke toekomst staat hen te wachten' speelt alsmaar door ons hoofd.

⁵

zie folder Palestinian youth centre - Shatila

Een zeer herkenbare getuigenis over Shatila van Saoud⁶ :

'Misschien maakt mijn generatie terugkeer niet meer mee. De volgende generatie wel. In ieder geval gelooft niemand van ons in het zogenaamde vredesproces. Dat is loos gepraat. Israël wil geen vrede met ons. En alleen ons verzet zal hieraan iets veranderen. Ik kan het alleen maar herhalen: wij hebben geen toekomst in Libanon. Wij leven in onmenselijke omstandigheden. In Shatila leven zes tot zeven families in één klein huisje. Het is ons verboden om te bouwen en onze huizen te herstellen. Bouwmaterialen mogen de kampen niet in. Tientallen families hokken nu al meer dan vijftien jaar samen in de uitgebrande ruïne van het Gaza-hospitaal in de onmiddellijke omgeving van Shatila. De UNRWA heeft steeds minder middelen ter beschikking. De kwaliteit van de medische verzorging gaat zienderogen achteruit. De UNRWA helpt alleen nog mensen met heel ernstige ziekten. De andere moeten zich maar behelpen. Ook op het vlak van het onderwijs wordt het voor de Palestijnen met het jaar moeilijker. De UNRWA heeft alleen maar lagere scholen. Onlangs is er eindelijk een middelbare school geopend in Tripoli in Noord-Libanon. Maar dat is ruim onvoldoende. De Palestijnen die hun kinderen naar een middelbare school willen sturen, zijn aangewezen op de zeer dure Libanese scholen. Steeds meer Palestijnse kinderen krijgen geen fatsoenlijke opleiding meer.'

'Wij, Palestijnen in Libanon, leven voortdurend in de grootste onzekerheid. Al jaren gonst het van de geruchten om de Palestijnse kampen in Beiroet (Sabra, Shatila en Borj el-Barasjne) met de grond gelijk te maken. De Libanese overheid is ons liever kwijt dan rijk, zo veel is zeker. En wat moet er dan van ons? Gaan ze ons naar Syrië sturen? Moeten we terug naar het Zuiden van Libanon? Niemand weet het.'

Souad komt uit een heel typische Palestijnse familie. Wie de vluchtelingenkampen in Libanon bezoekt treft heel wat Palestijnse gezinnen aan, die een gelijkaardig verhaal zullen vertellen.

"Mijn grootouders en ouders zijn afkomstig uit een dorp in de buurt van Safad, in Noord-Palestina. Toen ze in 1948 uit hun dorp werden verjaagd door de zionistische militieën dachten ze dat ze maar enkele dagen, hooguit enkele weken op de vlucht zouden zijn. Ze waren ervan overtuigd dat ze weer snel naar hun dorp zouden terugkeren', zegt Souad. 'Inmiddels zit onze familie al 53 jaar in Libanon. Mijn grootouders aan vaders- en aan moederszijde waren boeren. Mijn beide grootvaders waren in de jaren dertig actief betrokken bij het Palestijnse verzet. Beiden waren trouwens oorlogsinvaliden. In 1948 was de familie van mijn vader naar Jordanië gevlucht. De familie van mijn moeder naar Zuid-Libanon. Later heeft de familie van mijn vader zich eveneens in Zuid-Libanon gevestigd. Ik ben er geboren. Mijn familie is verscheidene malen op de vlucht moeten gaan. Na de eerste invasie van het Israëlische leger in 1978 werd ons huis in het vluchtelingenkamp Rasjedieh, in het uiterste zuiden van Libanon, platgebombardeerd. Wij gingen op de vlucht naar het kamp Borj el-Shamali en later naar het kamp Ain el-Hilweh, in de buurt van Saida [Sidon]. Uiteindelijk zijn we in Shatila terechtgekomen, waar de nachtmerrie van 16, 17 en 18 september 1982 mijn hele leven en dat van mijn familie heeft vernietigd."

We moeten voortmaken want we vertrekken ook naar het Zuiden, met Abuali en Zuba, zijn trouwe vierwieler. Hopelijk kan hij nog de nodige kilometers rond krijgen. Zuba krijgt alvast een korte check op weg naar het Zuiden. Na een half uur blijkt onze onrust niet ongegrond want Zuba valt ,nadat we een noodbrug overrijden, plots stil op het linker rijvak van de autostrade. Abuali ontpopt zich als mechaniker eerste klas want na de nodige trek/klop en duw manoeuvres krijgt hij de auto weer op gang. We ademen opgelucht. Tegen het einde van de dag gieten we hoe langer hoe meer water en olie onder de motorkap.

⁶ Uit interview met Wim de Neuter, volledige interview met Souad Srou al-Meri die ook de slachting in Shatila meemaakte, lees in bijlage 1

De tocht door het grensgebied is alles : mooi, gruwelijk, triestig, crimineel, overweldigend maar vooral hallucinant. Hoe kan je deze ravage in woord of beeld vatten ? Ik draai rond mijn as en film alleen maar puin rondom mij. Puim met kleren, persoonlijke bezittingen, foto's, speelgoed, schriften en huisraad tussen. Voorwerpen met een verhaal, verbonden met levens . We worden stil.

Tocht doorheen de grensstreek met Israël

Vanuit Tyre gaat het naar Qanaa, het stadje dat voor de tweede keer een massaslachting meemaakte. Op 30 juli werden hier meer dan 30 kinderen gedood door een blind bombardement op een schuilkelder. Met een zwaar hart doorkruisen we een eindeloze rij compleet vernielde dorpen. Zuba brengt ons naar Tibnine waar we een glimp opvangen van het Belgische leger, verder langs Beit Yahoun, Kounine, Hounnine een dorp waarvan een groot deel van zijn inwoners in Zuid Afrika werkt. We passeren Ainat, Bint Jbeil eveneens zwaar gebombardeerd. AbuAli heeft een verhaal bij elk plaatsje dat we passeren. Hij kent de streek heel goed: hij was zelf verzetsstrijder tegen Israël tijdens de burgeroorlog 20jaar geleden. We gaan langs Ain Ebel, een christelijk dorp met heel wat sympathisanten van Samir Geagea. Dit dorp was een van de weinige dorpen waarvan tijdens de burgeroorlog heel wat inwoners voor Israël partij kozen. Debel en Errameish eveneens twee christelijke dorpen met heel wat aanhangers van Aoun, zijn heel zwaar getroffen. In Al Qaouzah vliegen de UN helikopters boven ons hoofd om de grens te bewaken...Er is echter nergens een levende ziel te zien want alles is platgebombardeerd. Dan komen we aan in Aita ech Chaab. Dit is de plaats waar de twee Israëlische soldaten werden opgepakt . Het is een maanlandschap van vernieling. Niet één, echt niet één bewoonbaar huis is hier nog te bespeuren.

We ontmoeten hier bij toeval twee Hezbollahstrijders die ons vertellen wat er zich hier de laatste weken afspeelde. Het dorp was altijd al een wieg van revolutionair gezinden: Abdel Nasser, Che Guevara, Castro, Hassan Nasrallah, Ahmed Yassin, Abu Ali Mustapha, zij passeren allemaal de revue in de speech van de twee mannen. Ze zijn niet bang, ze zullen weerstand bieden tot het bittere eind. Israël kan huizen vernietigen maar geen ideeën, geen idealen. Recent nog verloren hier tien Hezbollahstrijders het leven. Er werd wel een Israëlische tank buit gemaakt maar die is al volledig tot de laatste gram ontmanteld door ijzeropkopers. De twee mannen drukken ons op het hart dat we zeker niet mogen besluiten dat ze plezier vinden in het strijden op zich. Ze missen hun kinderen, ze missen een normaal leven maar zien het als een plicht om hun land van een bezetter te bevrijden. Het dorp hier was één grote familie: allemaal samen tegen de gemeenschappelijke vijand.

We keren terug via Bint Jbeil maar moeten een stop inlassen in Rameish want Zuba's radiator heeft water nodig...We passeren winkeltjes waar Israëlisch geschut als trofees worden verkocht, we rijden langs tal van buitgemaakte Israëlische tanks waarop de Hezbollahvlag wappert met foto van Hassan Nasrallah.

Aïtaroun , dicht bij de grens is eveneens zwaar beschoten maar het Israëlische leger is het dorp niet binnengeraakt, ondanks pogingen daartoe.

We volgen de oostgrens richting noorden en komen langs Blida, Meis el Jabal, een gemengd christelijk-moslim dorpje waar nooit of te nimmer problemen tussen de verschillende inwoners geweest zijn, zelfs niet tijdens de burgeroorlog.

We komen voorbij een reeks totaal platgebombardeerde auto's langs de weg, waarop een groot bord met de tekst "This is your democracy USA"

We komen voorbij Houla, de geboortestreek van Suha Beshara, verder naar Aadayissé vlakbij de grens. Het is helaas al donker als we aankomen in Kham. Zowel het stadje als de museumgevangenis hebben het erg te verduren gehad. De gevangenis zelf is verwoest. Deze gevangenis werd door de Israël's gebruikt tijdens de Israëlische bezetting van Zuid Libanon. De gevangenen werden er mishandeld en gefolterd. Na de terugtrekking van het

Israëlische leger uit Zuid Libanon werd de gevangenis als museum ingericht: ex-gevangen vertelden dagelijks aan de toeristen en andere bezoekers over de gruwelijke dingen die ze er meemaakten. Een filmpje van weliswaar zeer slechte kwaliteit staafde het verhaal van de overlevende gevangenen.

Geen wonder dat Israël dit als één van de eerste doelwitten koos in een poging om de sporen van een gruwelijk verleden uit te wissen.

In Khiam is het hen misschien gelukt een stuk verleden weg te ruimen, echter ...de verschrikkelijke verwoestingen van zoveel gewone dorpen, de beschietingen van Palestijnse kampen waar nooit Hezbollahstrijders komen, de vele dakloze Libanezen die nog steeds bij vrienden en familie logeren, de honderdduizenden clusterbommen die over het hele zuiden verspreid liggen en nog tientallen jaren onschuldige slachtoffers zullen maken, allemaal zijn het vreselijke getuigen van een oorlog die helemaal niet begon omwille van het kidnappen van twee Israëlische soldaten...

In Saida nemen we afscheid van An en Abuali. We kenden elkaar niet voor deze reis maar leefden intens een week samen en maakten zoveel mee. Dit is te kort denken we allemaal, één week om zoveel te zien en te vatten.

Aangekomen in Beirut rusten we nog even uit in Mar Elias kamp.

Voor ons vertrek naar de luchthaven drinken we thee met enkele Palestijnen die elkaars gezelschap opzoeken aan een winkeltje. Het is avond, we zouden zo graag veel beloven en grote plannen maken, maar zij weten ook beter. Na 57 jaar leven in de kampen word je realist. Straks keren we terug. Mensen zullen oprecht en vol interesse vragen hoe het is geweest. Kan ik in 3 zinnen of een gans verslag vertellen hoe groot het onrecht is tegenover het Palestijnse volk ook hier in de kampen ? Dit meemaken, zien en beleven kan ons alleen maar de energie geven om in solidariteit met hen hun rechten op te eisen.

Bie, Nele, Nancy, Marjet, Lut, Jean-Pierre en An

BIJLAGE

'Eindelijk gerechtigheid, hoop ik'

een interview met Souad Srouf al-Meri Wim de Neuter

In de BBC-documentaire 'The Accused' over de rol, die de Israëlische premier Ariel Sharon in september 1982 heeft gespeeld bij de slachtpartij in de Palestijnse vluchtelingenkampen Sabra en Shatila, zaten schokkende archiefbeelden. De smalle steegjes van beide kampen lagen bezaaid met zwaar toegetakelde lijken van Palestijnse mannen, vrouwen en kinderen. Op een bepaald ogenblik toonde de BBC-reportage de hulpverleners die de lijken begonnen te bergen in één van de vele kleine vluchtelingenhuisjes. De muren vol bloedspatten. Een salon met zes levenloze, met kogels doorboorde lichamen. Het waren de vermoorde vader, broers en zusjes van Souad Srouf al-Meri. Zij is één van de drieëntwintig Palestijnse en Libanese overlevenden van Sabra en Shatila, die in België een klacht hebben ingediend tegen de Israëlische premier Ariel Sharon. Souad heeft inmiddels politiek asiel aangevraagd in België. Een ontmoeting. Souad is moe. De voorbije weken heeft ze haar verhaal tientallen keren moeten vertellen. Negentien jaar na de gruwel van Sabra en Shatila – ze was toen 17 – heeft ze het emotioneel nog altijd heel moeilijk om te vertellen wat er precies met haar, haar familie, de buren is gebeurd in de steegjes van Shatila. Bij de slachtpartij verloor ze haar vader, drie broertjes (11, 8 en 3 jaar) en twee zusjes (7 jaar en 18 maanden oud). Zij zelf werd voor het leven verminkt. Ze loopt heel moeizaam op twee krukken.

vier dagen *horror*

'Woensdag 15 september 1982 hoorden we de Israëlische helikopters op zeer lage hoogte over de Palestijnse kampen vliegen. Dezelfde avond merkten we hoe de Israëlische soldaten, die Sabra en Shatila omsingelden, lichtbommen begonnen af te vuren. Met die projectielen baadden de kampen 's avonds en 's nachts in het licht. Het was alsof het klaarlichte dag was. Donderdagavond, 16 september, gingen mijn broer Maher en ik enkele vrienden verwittigen en ze vragen om bij ons te komen overnachten. Op straat lagen overal lijken. Bij onze vrienden vonden we niemand. Ook hun schuilkelder was leeg. We haastten ons snel terug naar huis. We vonden één van onze buurmannen, die zwaar gewond op de grond lag. Hij vroeg om hulp, maar ik was niet in staat iets voor hem te doen. Deze zwaar gekwetste buurman vertelde ons dat de Falangisten al zijn dochters hadden meegevoerd. Thuis vertelden wij aan vader dat er een slachting aan de gang was. Hij besloot dat we allen in huis zouden blijven. Heel de nacht hebben we ons in huis verborgen gehouden. Vrijdagochtend klommen mijn broer Bassam en onze buurvrouw op het dak om te kijken wat er aan de hand was. De Falangisten kregen hen onmiddellijk in de gaten. Zij haastten zich snel van het dak af. Maar enkele minuten later bonkten de Falangisten al op onze deur. Mijn vader vroeg wie ze waren. 'Israeli's', schreeuwden ze, 'wij komen jullie huis doorzoeken'. Er stonden twaalf, dertien gewapende mannen voor de deur. Aan mijn vader vroegen ze wat hij bezat. Hij zei dat hij een beetje geld in huis had. Dat hebben ze meteen in beslag genomen. Zij eisten ook alle sierraden op. Zelfs de trouwring van mijn vader. Een van de mannen sloeg mijn vader zo hard dat heel zijn gezicht onder het bloed zat. Ik kwam tussenbeide en schreeuwde: 'Waarom slaan jullie een oude man?' Daarop sloegen ze mij ook tegen de grond. Wij moesten met zijn allen naar de andere kamer, op één rij met onze gezichten naar de muur. Toen begonnen ze te overleggen of ze ons zouden doden. Mijn jongste zusje, Chadia, (1,5 jaar oud) strekte haar armen en vroeg aan mijn moeder om haar op te pakken. Het kind was bleek van de angst. Plots openden de mannen het vuur. Chadia, mijn jongste zusje kreeg een kogel in haar hoofdje, Hajar (7 jaar) en onze buurvrouw waren op slag dood. Mijn drie broertjes Chadi (3 jaar), Farid (8 jaar) en Bassam (11 jaar) stierven ter plaatse. Mijn vader kreeg een kogel in de

borst maar was niet onmiddellijk dood. Ik zelf werd ook neergeschoten en ik voelde mij helemaal verlamd. Mijn moeder en mijn zus Nihad (16 jaar) waren niet zo erg gekwetst. Mijn twee broertjes Maher (12 jaar) en Ismail (9 jaar) hadden zich verstopt in het toilet. Nadat de gewapende mannen vertrokken waren, vroeg ik aan mijn moeder om zo snel mogelijk met mijn zus en mijn twee overlevende broertjes weg te gaan en hulp te halen. Ik bleef bij mijn zwaar gewonde vader achter, tussen de bebloede lijken van mijn andere familieleden. Dat was het afschuwelijkste moment uit mijn leven. 's'Anderendaags rond 10 uur in de ochtend kwamen drie van de gewapende mannen terug. Zij waren hun buit vergeten. Ze zagen dat ik nog leefde. Ze begonnen mij uit te schelden en te vernederen. Ze zeiden: 'Kijk wat we met jou gaan doen voor de ogen van je vader.' Toen begonnen ze mij één na één te verkrachten. Daarna vuurden ze in mijn rechterhand en vertrokken. Mijn vader was stervende. 'God sta mijn dochter bij', smeekte hij. Dat waren zijn laatste woorden. Later op de avond zijn ze nog eens teruggekeerd. Zij waren razend toen ze merkten dat ik nog steeds in leven was. Ze openden opnieuw het vuur. Ik werd aan het hoofd geraakt en verloor het bewustzijn. Het gemiauw van de katten, die rond de lijken draaiden heeft me die nacht opnieuw tot het bewustzijn gewekt. Met mijn ongeschonden hand trachtte ik alle lijken te bedekken. Maar dat lukte me niet. Zondagochtend, 19 september, kwamen de mannen weer. Ik verroerde me niet en deed alsof ik dood was. Later die ochtend heeft een Libanese soldaat mij gevonden. Hij zelf was op zoek naar familieleden. Ik begon luid te huilen. Maar al snel begaf mijn stem het. Ik kon niet meer praten. De soldaat bedekte mijn naakte lichaam met zijn jas en nam mij mee. Overal in Shatila zag ik de lijken liggen. De soldaat bracht me naar de post van het Rode Kruis, waar ze me onmiddellijk kunstmatig begonnen te beademen. Daarna brachten ze me naar een ziekenhuis, waar ik geweigerd werd. Uiteindelijk hebben ze me naar het Amerikaans universitair ziekenhuis van Beiroet gebracht.'

niemand hoeft nog te zwijgen

'Voor mij blijft het moeilijk dit gruwelverhaal steeds weer opnieuw te vertellen', zegt Souad. 'Maar niemand van ons hoeft nog langer te zwijgen. Alle overlevenden van Sabra en Shatila moeten hun verhaal doen. Ik had na 19 jaar niet veel hoop meer dat de verantwoordelijken van deze gruwel ooit nog vervolgd zouden worden. Ik was onmiddellijk bereid mee een klacht in te dienen. Ik was zelfs bereid overal ter wereld te gaan getuigen. Nog veel meer slachtoffers zullen in de nabije toekomst dezelfde stap zetten. Generaal Sharon is de eerste die verantwoording moet afleggen en met hem Elie Hobeika, de leider van de Falangistische milities, en een aantal huurlingen van het South Lebanon Army (SLA)' [de door Israël betaalde militie, die vorig jaar samen met het Israëlijs leger Zuid-Libanon heeft moeten verlaten; red.].

Is ze dan niet bang voor wraakacties van de Falangisten, die nog steeds in Beiroet aanwezig zijn? 'Natuurlijk zijn wij bang. Vijanden blijven vijanden en ze kunnen je op ieder ogenblik weer kwaad doen. Maar dat mag ons niet beletten met deze zaak door te gaan.'

Voor de Palestijnse vluchtelingen blijft overleven in de kampen van Libanon een zware dagtaak. 'Ik probeer voor mijn moeder te zorgen. Met wat ambachtelijk werk tracht ik de eindjes aan mekaar te knopen. Ik probeer ook wat te schrijven. Maar in Libanon hebben wij geen enkele toekomst', zegt ze. 'Voor de Palestijnen zijn er geen jobs. Op alle vlakken worden we gediscrimineerd. Wie ziek is moet niet hopen op aangepaste medische verzorging, want niemand van ons kan die betalen. Voor gehandicapten, zoals ik, is het nog moeilijker. Normaal zouden we in Libanon, na meer dan vijftig jaar, toch maatschappelijke en politieke rechten moeten krijgen. Maar we krijgen helemaal niets. De enige echte oplossing voor ons is de terugkeer naar Palestina. Dat leeft sterk onder alle Palestijnen in Libanon, zelfs onder de jongsten.'